

Het Gemaal

Kees Niestadt

HET GEMAAL

Kees Niestadt

Hierna volgt in deze serie

“De laatste tempel”, april 2010

*Beide verhalen kunnen onafhankelijk van elkaar worden
gelezen.*

© *Copyright Kees Niestadt, 2010*

home.kpn.nl/kees.niestadt

I

Het was allemaal heel vlug gegaan, achteraf bekeken. Op een vrijdagmiddag, tegen het eind van juli, kwam een van mijn collega's me een vaktijdschrift brengen dat op onze afdeling circuleerde. Gewoonlijk wordt zoiets aan de bodes overgelaten en als iemand het zelf doet heeft ie doorgaans behoefte aan een praatje. Maar omdat we weinig gemeenschappelijke interesses hadden kwamen we al gauw terecht op het weer.

"Ziet er niet slecht uit. Kan een goed weekeinde worden. We mogen trouwens toch niet mopperen dit jaar. Moet jij eigenlijk nog met vakantie of ben je al geweest?"

Ik kon een flauwe glimlach, vanwege z'n woordkeuze, niet onderdrukken.

"Nee, dat komt nog. Ik mág volgende week."

Hij grinnikte. "Voor zo'n opmerking moet je nou echt Bert Ouddorp heten. Maar je snapt wel wat ik bedoel. Vakanties zijn nou eenmaal niet alleen rozegeur en maneschijn. Waar ga jij eigenlijk heen, als ik vragen mag?"

"Ik ga al een paar jaar nergens speciaal meer heen en het bevalt me uitstekend, moet ik zeggen. Wat fietstochtjes in de omgeving, een museumpje bekijken, een middag met een goed boek op een stil plekje ergens in het groen. Dát is mijn vakantie."

"Man, ik kan jaloers op je zijn. Dat is nou precies wat ik altijd gewild heb. Maar het is me nooit gelukt om Hella zo ver te krijgen. Eénmaal per jaar wil ze wel es wat anders zien, zegt ze altijd. Tja, en wat doe je dan? Jij hebt het toch maar makkelijk, in je eentje."

"Hm, soms" bromde ik. "De kunst is om zoveel mogelijk te genieten van de voordelen en je niet te laten deprimeren door de nadelen."

Ik vrees dat deze levenswijze woorden, waar ik best een

beetje trots op was, hun uitwerking totaal misten. Mijn gesprekspartner was duidelijk al met iets anders bezig.

"Zeg, ik bedenk me ineens wat. Moet je horen. Je kan natuurlijk altijd nee zeggen."

Ik had geen idee waar hij heen wilde, maar dat laatste leek me vanzelfsprekend.

"Volgende week vrijdag gaan m'n zus en haar man voor twee weken op vakantie. Maar ze hebben nog steeds niemand om op de boerderij te passen. Voel jij daar soms wat voor?"

Ik dacht eerst dat ik het niet goed verstond. "Op de boerderij passen zei je?"

"Ja precies. Een enig boerderijtje ergens in het Groene Hart. Echt een omgeving voor jou."

"Ik ben bang dat ik onvoldoende gekwalificeerd ben. Koeien melken was nooit mijn sterkste kant en ik heb geen idee wat varkens vreten."

Hij barstte in een bulderend gelach uit, zodat de vrijdagmiddagse meligheid radicaal uit onze stille, mufte kantoorgang geblazen werd.

"Hahaha! Is me dat lachen! Het enige beest wat er rondloopt is een oude kat en die heeft jouw zorg echt niet nodig. Het is een verbouwd boerderijtje waar geen land meer bij hoort. Het idee. Ik zie Carolien al tussen de varkens! Om van Joop maar helemaal te zwijgen. Nou, wat vind je ervan?"

Ik aarzelde. Ik ben nooit zo goed in snelle beslissingen. Op een afgelegen boerderijtje passen! Maar de warme zomerzon die tussen de verticale lamellen door op mijn gezicht viel gaf me plotseling iets roekeloos.

"Goed. Als jij bereid bent me bij ze te introduceren, en als ze zelf accoord gaan natuurlijk, dan doe ik het."

Na een telefoontje bleken Carolien en Joop dolblij dat er iemand bereid was op hun afgelegen behuizing te passen. We spraken af dat ik de avond vóór hun vertrek (dat om vijf uur 's morgens gepland was) al zou komen, zodat er nog voldoende gelegenheid was om mij alles te wijzen. En zo kwam het dat ik

op een donderdagavond in het begin van augustus met mijn autootje door de polders reed, op weg naar een gehucht waar ik nog nooit van gehoord had en waarvan ik de naam nog steeds niet kan onthouden.

Het adres weet ik nog wel: Oostereind 45. Dat betekende vijfenveertig onoverzichtelijke bochten, want het weggetje was smal en vertoonde bij elk huis een kromming, leek het wel. Voeg daarbij dat alle boeren uit de omgeving juist met hun tractor naar het dorp moesten en het mag duidelijk zijn dat ik begon te verlangen naar de laatste bocht.

Maar toen ik die genomen had werd m'n inspanning ruim beloond. Een juweel van een woonboerderij doemde voor me op, met als achtergrond wat bomen en verder de oneindige uitgestrektheid van het polderland. De rode avondzon die het geheel bescheen gaf er iets onwezenlijk moois aan. Uit pure verrukking stopte ik middenin bocht vijf-en-veertig, sprong uit de auto en ademde diep de geur van hooiland in.

Na een minuut of twee werd mijn een-zijn met het universum verbroken door een bescheiden kuchje naast me.

"Onze tijdelijke huismeester naar ik aanneem? Welkom. Ik ben Joop."

Nadat m'n auto op een geschiktere plaats was neergezet (wat niet eens nodig was geweest omdat dit het laatste huis aan een doodlopende weg was, zoals Joop uitlegde) zaten we al gauw met z'n drieën in de voortuin van een pilsje te genieten. Ze woonden er nu ongeveer een jaar, vertelden ze. De verbouwing was een enorme klus geweest die ze grotendeels zelf, met de hulp van een paar kennissen, hadden geklaard. Er waren ogenblikken geweest waarop een van beiden het bijltje erbij neer had willen gooien, maar uiteindelijk was alles toch klaar-gekomen en ze hadden er beslist geen spijt van.

"Zelfs op de mooiste zomerdagen" vertelde Carolien, "is het hier doodstil, op het geluid van de vogels en een enkele koe na, natuurlijk. Dat komt omdat deze weg honderd meter verderop

doodloopt tegen een vaart waar geen boten kunnen komen. Ons huis is het laatste bouwwerk aan deze weg."

"Nou ja, op de ruïne na, natuurlijk" voegde Joop eraan toe.

"De ruïne?" Als ik érgens dol op ben, dan is het wel op ruïnes.

"Ach, het stelt niet veel voor. De restanten van wat vroeger een kleine arbeiderswoning moet zijn geweest. De mensen hier in de buurt noemen het altijd "Het Gemaal"."

"Een rare naam voor een huis."

"Nou kijk, dat zit zo" zei Carolien, "vroeger heeft achter dat huisje een stoomgemaal gestaan, maar dat is al meer dan honderd jaar geleden afgebroken. De machinistenwoning is nog enige tientallen jaren bewoond geweest, maar daarna kwam hij leeg te staan en raakte in verval. Ik snap niet waarom ze die rommel niet eens opruimen."

"Ach, laat toch staan. Doen ze in het buitenland toch ook altijd. Sporen uit het verleden, daar moet je zuinig op zijn." Joop steeg een paar punten in mijn achting.

"Niet op álle sporen" zei Carolien opeens onverwacht fel, en daarna viel er een ongemakkelijke stilte.

Tijdens de rondleiding door het huis keerde de vakantie-stemming gelukkig weer gauw terug. Mijn enthousiasme steeg met de minuut.

"Als jullie hier ooit nogeens weg denken te gaan" zei ik, terwijl we onder een oude knoestige appelboom stonden na te praten, "bespaar je dan de kosten van de makelaar en bel mij gelijk."

"Afgesproken" grinnikte Joop, "als je een jaar of vijftig geduld hebt, tenminste."

Nadat ze de logeerkamer hadden gewezen verontschuldigen ze zich; het was morgen heel vroeg dag voor ze. Carolien zei dat ze zo zachtjes mogelijk zouden vertrekken, zodat ik ongestoord uit kon slapen. Ik wenste hen een goede vakantie en trok me ook terug. De ontspannen sfeer van het platteland

maakt je slaperig.

Met de lamp al uit stond ik nog een poosje bij het wijd open raam van mijn kamer te kijken. Het licht van de bijna volle maan weerkaatste in een vaart, even verderop, waarin tientallen kikkers kwaakten. Duidelijk kon ik het laatste stukje van de weg onderscheiden, doodlopend tegen het water. Er waren ook de lage, onregelmatige contouren te zien van wat eens een huis moest zijn geweest. Stil en eenzaam stonden de stukjes muur daar, in het donker.

"Het Gemaal" mompelde ik. Toen trok ik met een ruk de gordijnen dicht, schoot in bed en verdween diep onder het laken, want meer was er bij deze temperatuur niet nodig.

De volgende morgen was ik al vroeg wakker - erg vroeg zelfs. Buiten hoorde ik zo nu en dan de vertwijfelde uitroepen van mensen die hun vakantiebagage in een auto proberen te krijgen. Maar tenslotte scheen het toch gelukt te zijn. Nog eenmaal werd de vroege zomerochtend verstoord door het geluid van een startende motor. Daarna verwijderde het voertuig zich snel en ik was alleen.

Ik had een onrustige nacht gehad vol sissende stoomgemalen die water in de vaart spuwden, afgewisseld met beelden van huisjes die tot ruïnes waren vervallen.

Een korte blik uit het raam liet zien dat het weer heel wat minder riant was dan gisteren. Grote donkergrijze wolken joegen door de lucht en een fijne motregen gaf het landschap iets troosteloos. Voor het eerst vroeg ik me af waar ik eigenlijk aan begonnen was. Stel je voor dat dit weer twee weken aanhield! Twee weken lang in een eenzame boerderij aan het randje van de bewoonde wereld! Een lichte paniek overviel me, zoals dat wel vaker gebeurt na gebrek aan nachtrust.

Gelukkig had ik een boek bij me dat me enorm boeide. Ik las er een hoofdstuk uit, draaide me daarna nogeens om in bed en viel in een diepe, rustige slaap.

Toen ik opnieuw wakker werd, was de ochtend al een flink

stuk gevorderd. De regen was opgehouden maar de wind was aangewakkerd. Op de vaart waren zelfs golven te zien.

Ik nam een douche in een uitzonderlijk mooie badkamer, kleedde me aan en ging naar beneden. Na een uitgebreid ontbijt in de grote, gezellige eetkeuken begon ik er weer zin in te krijgen. Ik besloot om het dorp, waarvan ik de naam maar niet kan onthouden, eens te gaan bekijken. In de stal vond ik een uitstekende fiets, waarop ik in een kwartier mijn doel dacht te bereiken. Maar dat pakte wat anders uit.

Bij de eerste boerderij die ik passeerde werd ik meteen op de koffie gevraagd. Het was belangrijk, zei de boer, om je burens te kennen, zelfs al was het maar voor twee weken. Na een minuut of twintig (korter kon toch écht niet) bedankte ik ze voor de gastvrijheid en vervolgde mijn weg. Niet voor lang, want bij de volgende boerderij was het alweer raak. Ik begon al uit te rekenen hoeveel vijfenveertig keer twintig minuten was, maar gelukkig volgden nu een aantal woonboerderijen waarvan de meeste bewoners niet thuis waren. Diep in mijn hart was ik overigens maar wat blij met de ondervonden gastvrijheid. Ik voelde me niet meer zo eenzaam als vanochtend vroeg.

Het dorp (als ik dat woord mag gebruiken) bestond uit één straat met een stuk of twintig huizen en een piepklein winkeltje. Onder het geluid van een klingelende bel stapte ik er binnen en tegelijk vijftig jaar terug in de tijd. Het assortiment aan koopwaar was niet groot, maar dit gemis werd ruimschoots goedgemaakt door de spraakzaamheid van de eigenares.

"Goeiemorgen. U bent degene die twee weken op de boerderij van Carolien en Joop komt passen" zei ze opgewekt. En op mijn verbaasde gezicht schoot ze in de lach.

"Ja, dat bent u niet gewend hè? We weten hier zo'n beetje alles van elkaar. U bent al uitgebreid over de tong gegaan. Een vreemdeling in het dorp is hier nog steeds een hele gebeurtenis. Vooral als hij vlak naast het Spookgemaal woont."

Ik moet nogal onbenullig gekeken hebben want ze schoot opnieuw in de lach.

"Ja, zo noemen ze dat hier, die ruïne bij de vaart. U hebt hem misschien al gezien. Flauwe kul hoor. De mensen hier - geen kwaad woord overigens - zijn zo bijgelovig. Als ze wat mistflarden zien bewegen dan maken ze er meteen een spook van, vooral als er tegelijkertijd nog een uil roept of zo. Zelf heb ik er nog nooit wat vreemds gezien.

Nou ja, ik kom er ook eigenlijk niet meer de laatste tijd. Een paar jaar geleden zag mijn man op een avond, toen hij wat later dan gewoonlijk van het land kwam, een olielamp branden bij de ruïne. Maar toen hij ging kijken wie daar zo laat bezig was verdween het licht plotseling en vond hij de boel volkomen verlaten. Hij zal wel met z'n neus gekeken hebben, maar dat soort verhalen gaat toch een eigen leven leiden."

Die middag besloot ik de veelbesproken ruïne eens met eigen ogen te gaan bekijken. De wind was weer wat gaan liggen en hoewel de zon zich nog niet vertoonde was er toch weer iets van de sfeer van gisteren teruggekeerd. De vochtige hooilanden verspreidden een heerlijke geur en zelfs voor een onge oefend oor als het mijne waren er minstens vijf verschillende vogelsoorten hoorbaar.

In ruim een minuut was ik bij de vaart, naast de bouwval. Tot ongeveer halverwege de hoogte van de ramen stonden de vier muren nog overeind. Alleen de schoorsteen reikte nog tot zijn oorspronkelijke hoogte. Op een vermolmd raamluik naast de voordeur na was al het houtwerk al jaren geleden tot stof vergaan; je kon zo naar binnen lopen als je wilde. Ik deed enkele passen in de richting van de vroegere deuropening.

Ik werd door een vage angst bevangen. Een beetje geïrriteerd dacht ik aan het verhaal van de winkelierster, die ochtend. Ik dwong mezelf om verder te gaan. Bij de drempel gekomen voelde ik zweetdruppels over m'n voorhoofd lopen. En hoewel het me mateloos ergerde kon ik er niet toe komen ook maar één voet binnen de vier muren te zetten. De ruïne was omgeven met een eigenaardige, beklemmende sfeer.

Ineens drong het tot me door dat er geen enkel dier in de naaste omgeving was te zien. Geen vogels, geen slakken, geen insecten - niets! Zelfs de planten leken hier minder uitbundig te groeien dan op andere plaatsen. Bloemen waren er niet. Er voer een lichte huivering door me heen. Plotseling verlangde ik naar een kop sterke koffie in de gezellige woonkeuken van de boerderij.

De koffie deed wonderen. Ik las de krant, maakte kennis met mijn huisgenoot, een grote cyprese kat, en at iets heerlijk dat mijn gastvrouw voor de eerste dag voor mij had klaargezet. Daarna vermaakte ik me kostelijk met een oude komische film op de TV. Toen die afgelopen was liet ik me nog even heerlijk onderuit zakken onder het genot van een glas whisky. Ik stond juist op het punt om vast te stellen dat het leven op het land zo slecht nog niet is, toen er aangebeld werd.

II

Mijn eerste reactie was om niet open te doen. Ik ben normaal al niet zo dol op onaangekondigd bezoek om tien uur 's avonds, maar op deze afgelegen plek, in de nabijheid van een drukkend bouwwerkje, ging er iets beklemmends uit van het idee. Tot mijn verdere ongenoegen bedacht ik dat de achterdeur niet op slot was, zodat ik me beurtelings koud en warm voelde worden.

Maar toen kwam de gastvrijheid die ik vanmorgen had ondervonden me weer voor de geest. Ik begreep dat niet reageren op het aanbellen een onvergeeflijke bothed zou zijn. Waarschijnlijk was het gewoon een van de burens die met de beste bedoelingen even langskwam.

Met tegenzin stond ik op en liep naar de deur. Er was wel een buitenlamp, maar jammer genoeg geen ruitje waardoor je de bezoeker alvast zou kunnen bekijken. In stilte vervloekte ik Joop om deze nalatigheid. Nu was ik genooddaakt tot een nogal malle vertoning: met al mijn spieren gespannen, klaar om hem met een klap weer dicht te gooien, opende ik de deur op de kleinste kier die nog communicatie toeliet. Zodra ik de onbekende beller zag overviel me een lichte gêne. Ik probeerde die te camoufleren door met een slecht geacteerd ontspannenheid de deur open te zwaaien.

Op het tuinpad stond een vrouw van een leeftijd waarop je het woord "knap" zo zoetjes aan begint te vervangen door "aantrekkelijk". Dat laatste was ze zeker. Ze zag er wat moe uit, maar een vage glimlach verried dat mijn geklungel met de deur haar niet ontgaan was. Ik voelde me een beetje ongemakkelijk.

"Goedenavond" begon ze met een aangename, warme stem. "Het spijt me werkelijk u zo laat nog te moeten storen, maar ik heb een paar problemen."

"O maar dat geeft helemaal niet. Eh ... het tijdstip bedoel ik. Wat kan ik voor u doen?"

"In de eerste plaats, het klinkt een beetje stom, ben ik ver-dwaald."

"Dat lijkt me gemakkelijk op te lossen. Ik woon hier welis-waar tijdelijk en ken nauwelijks de weg, maar ik heb hier in huis een hele stapel wegenkaarten zien liggen. Komt u binnen, dan zoeken we het even uit. Wat drinken misschien?"

"Dank u, heel graag. Maar het grootste probleem komt nog: mijn auto zit vast in de modder."

"Oei, dat is vervelender. Waar staat ie precies?"

"Helemaal aan het eind van de weg. Ik zou naar een ver-jaarsfeestje gaan bij een paar nieuwe kennissen van me. Oosterdijk 72. Maar bij nummer vijfenveertig hield het op en het scheelde niet veel of ik had nu in de vaart gedobberd. Ze mogen daar wel 'ns een hekje neerzetten."

"Ja, het is een beetje een gevaarlijke situatie. Maar dit is het Oostereind in plaats van de Oosterdijk. Een begrijpelijke ver-gissing overigens."

"O, op die manier. Maar goed, ik probeerde dus te keren. Ruimte zat. Maar dat meteen naast de weg een moeras begon, kon ik in het donker ook niet zien."

"Tja, het heeft nogal geregend en dat stukje weg is erg slecht onderhouden."

"Zeg dat wel. Nu zag ik vlak bij een huis waar licht brandde. Ik ging erheen en klopte tegen een van de luiken."

"Wacht even. Welke luiken? U drukte toch gewoon op de bel?"

"Ja, dat deed ik hier, even later. Maar bij de vaart ..."

Een onaangenaam gevoel be kroop me. Het leek wel of al mijn haren recht overeind gingen staan. Misschien was dat ook wel zo, want ze had het onmiddellijk door.

"Is er iets? U eh .. kijkt zo vreemd."

"Eh ... nee niets ... gaat u door. U klopte dus op een van de luiken."

"Ja, maar er kwam geen reactie, hoewel er licht brandde en de voordeur zelfs openstond. Ik denk dat de bewoner even bezig was in het gebouwtje achter het huis, want daar brandde ook licht. Ik wilde eerst nog roepen maar toen zag ik in de verte dit huis staan en dat ... nou ja, dat leek me een betere oplossing."

Nog net op tijd ontdekte ik dat m'n mond openzakte van verbazing en ik sloot hem met een klap. Verbijsterd liet ik me in een stoel zakken. Toen realiseerde ik me dat mijn gast nog stond. Ik veerde overeind en putte me uit in verontschuldigungen.

Ik geloof dat mijn vreemde gedrag op haar zenuwen begon te werken, want ze kreeg ineens haast.

"Mag ik even van uw telefoon gebruik maken? Dan zal ik daarna niet langer beslag op uw tijd leggen."

"Natuurlijk. Gaat uw gang."

Ze toetste een nummer in en wachtte even. Toen drukte ze op het hoorncontact en begon opnieuw. Tenslotte keek ze me vragend aan.

"Hij doet het niet."

Ineens herinnerde ik me dat Joop gisteren zei dat er één ding erg vervelend was aan dit huis: de telefoonkabel waarmee het was aangesloten verkeerde in slechte staat. Vooral bij regenachtig weer waren er nogal eens problemen. Ik deed zelf nog een paar pogingen maar moest het opgeven. Meer dan een onduidelijk gekraak kwam er niet uit de hoorn.

"Wat moet ik nou?" Mijn bezoeker zag er ineens erg moe en een triest uit. Ik vond het sneu en begreep zo'n beetje hoe ridders zich voelden als ze op het punt stonden een jonkvrouw-in-nood te gaan helpen.

"Ik ga wel even mee. Een paar planken onder de wielen en dan hebben we uw auto zó weer los."

Ze had niet de fut meer om beleefde tegenwerpingen te maken. In de stal vond ik stukken hout in allerlei soorten en maten; restanten van de verbouwing denk ik. Ik zocht een paar

geschikte plankjes uit en we begaven ons op weg.

Grote zwarte wolkenflarden trokken voorbij, beurtelings de maan bedekkend en weer vrij spel gevend. In de verte lag de ruïne, schimmig en onduidelijk onder de wisselende belichting. Toen we vlak bij waren kwam de volle maan plotseling tevoorschijn zodat de brokkelige stukken muur duidelijk zichtbaar werden. Er ging een schok door de vrouw naast me heen, maar ze zei niets.

Ik voelde me hoogst onplezierig. Alle romantische ridderbeelden waren verdwenen en ik had nog maar één doel voor ogen: zo snel mogelijk deze auto los te krijgen en weg te wezen. Gelukkig bleek dat heel gemakkelijk te gaan. Er zat maar één voorwiel in een ondiepe kuil met modder, zodat we het voertuig binnen een halve minuut los hadden.

In de auto gezeten slaakten we tegelijk een diepe zucht van verlichting, keken elkaar aan en schoten toen allebei in een zenuwachtige lach. Ze zag nogal bleek. Bij de boerderij stopte ze om me uit te laten, bedankte me uitgebreid en verdween in het donker met een snelheid die wel wat hoog was voor het Oostereind met z'n vijfenveertig bochten.

Aan de ontbijttafel nam ik me heilig voor nooit meer op boerderijtjes te passen in mijn vakantie. Ik voelde me geradbraakt. De hele nacht was ik achtervolgd door draken met stoom uit hun neusgaten die water spuwden en die op hun beurt weer bestreden werden door ridders waarvan het harnas op een stoomketel leek. Dit alles verlicht door de volle maan, waar grote zwarte wolken in cirkels omheen draaiden.

Na een paar koppen sterke koffie gingen mijn gedachten weer over tot de orde van de dag. Het weer was aanmerkelijk opgeknapt en ik had het idee dat een lange fietstocht in de omgeving me goed zou doen. Het gaf niet waarheen; als het maar ver van de vaart en de voormalige machinistenwoning was.

Eenmaal buiten kwam ik al gauw tot mezelf. Het rook

heerlijk en de ochtendzou zette het landschap in een vrolijk, helder licht. Ik passeerde een paar plassen waarin zich honderden watervogels ophiielden, wat stukjes bos en een schitterende houten watermolen. Even verderop kwam ik uit op een verhoogde dwarsweg, die Oosterdijk bleek te heten.

In de verte naderde een auto op het smalle dijkje. Ik hoopte dat ie me voldoende ruimte zou laten en niet te hard zou passeren. Maar hij stopte zelfs aan de kant en een blond hoofd kwam door het raampje naar buiten.

"Dag! Nog een beetje geslapen vannacht?"

Verrast herkende ik de jonkvrouw van gisteravond. "O hallo. Nog steeds in het dorp?"

Ze stapte uit. "Het was zo laat en ik was zo moe. Toen ze me aanboden om te blijven slapen zei ik meteen ja." Ze stak haar hand uit. "Ik heb me nog niet eens voorgesteld. Ik ben Lisette – Lisette van Rhoon om volledig te zijn. Nogmaals bedankt voor je hulp gisteren. Ik zou me anders geen raad geweten hebben."

Ik zei dat ik Bert Ouddorp was en verzekerde dat het niets te betekenen had. Maar daarop schoot ze in de lach.

"Je houdt mij of jezelf voor de gek. Je leek me nogal ... aangeslagen, gisteren."

"Nou, jij anders ook."

"Dat klopt. Ik was zelfs bang dat je me voor niet goed snik zou aanzien. Maar op mijn beurt dacht ik dat jij eh, nou ja ..."

"Dat ik ze niet allemaal op een rij had, wou je zeggen."

"Zoiets ja." Ze keek me ineens doordringend aan.

"Luister. Laten we er niet langer omheen draaien. Ik heb daar eerder die avond een huis gezien en geen ruïne. Een huis en nog een tweede gebouw daarachter. En jij wéét dat ik gelijk heb."

"Om je de waarheid te zeggen ... ja. Er zijn meer verhalen in omloop over die plek. Het Spookgemaal wordt het hier in de buurt genoemd. En als er dan een volkomen buitenstaander als jij met soortgelijke ervaringen komt - tja, dan ben ik geneigd

die te geloven."

"Daar ben ik blij mee. En nu?"

"En nu wat?"

"Je kunt dat niet zomaar laten voor wat het is. Hoewel ze gelukkig niet vaak voorkomen, zijn spookverschijnselen heel reële zaken. Je kunt ze beschouwen als een soort geestelijke gifbelt. Lang geleden is daar iets gebeurd, en door bepaalde oorzaken is er een soort negatieve energie op die plek achtergebleven. Voor ons levenden is dat niet leuk, maar het is veel erger voor de betrokken overledenen. Zij blijven met onzichtbare kettingen aan die plaats gebonden, zodat hun ontwikkeling stagneert. Ze kunnen niet meer incarneren voordat die negatieve energie geneutraliseerd is. Het is onze verantwoording om ze te helpen."

"Je hebt er goed over nagedacht."

Ze glimlachte. "Ik ben psychologe. Met een aantal minder conventionele ideeën. Vandaar."

"Als ik het goed begrijp bedoel je dat wij, jij en ik, er iets aan moeten doen? Waarom niet iemand anders? Ik weet niet of ik dat wel kan. En ik weet helemaal niet of ik dat wel wil."

Ze keek me ernstig aan.

"Die vragen stel je toch ook niet als je een drenkeling in het water ziet liggen? Het is bovendien in je eigen belang. Als je eenmaal met iets in aanraking bent gekomen, dan vormt dat op de een of andere manier een stukje van jou. Je kunt niet meer doen alsof het er niet is. Als je dat laat sloffen, dan verwaarloos je ook een potentiële probleem in jezelf.

Ik wil dat niet. Ik moet er iets aan doen. Maar het zal veel energie kosten en misschien zelfs niet zonder gevaar zijn. Ik heb hulp nodig. Jóuw hulp. Jij bent een van de weinige mensen die erin gelooft en bereid is er serieus over na te denken. Wil je me helpen? Asjeblieft?"

Als een vrouw als Lisette dat op die toon tegen je zegt is het onmogelijk om je medewerking te weigeren. En zo schoot ik dus voor de tweede maal de aantrekkelijke jonkvrouw te hulp.

We besloten die zaterdagmiddag samen te lunchen in café-restaurant "Het Blesse Paard" in het naburige dorp. Lisette vertelde over haar werk. Een deel van haar tijd besteedde ze aan psychologische tests voor bedrijven en een ander deel aan het helpen van mensen om meer inzicht in hun levensproblemen te krijgen. Het eerste zorgde vooral voor geld, het tweede meer voor voldoening. De laatste jaren was ze zich steeds meer gaan interesseren voor zaken waarvoor de wat behoudender collega's hun neus ophaalden. Lichaam en geest zag ze als een geheel en ze was overtuigd van het bestaan van reïncarnatie.

"In een van mijn vorige levens" vertelde ze, "ben ik een katholiek priester geweest, die voortdurend problemen had met zijn superieuren omdat hij het welzijn van zijn parochianen belangrijker vond dan de officiële leer van de kerk."

Ik kon niet nalaten op te merken hoe blij ik was haar in dit leven en niet in het vorige had leren kennen. Waarop ze allercharmantst bloosde en me verweet dat ik het onderwerp niet serieus nam.

"Nee, dat zie je verkeerd", antwoordde ik, "ik ben wel degelijk serieus. Zelf heb ik ook wel eens dingen gedroomd die uit vorige levens leken te komen. Maar ik heb in de loop van de tijd een paar bescheiden levenswijsheden verzameld. En één daarvan is dat er geen onderwerp bestaat dat ernstig genoeg is om boven de humor te zijn verheven. Als je niet af en toe kunt lachen om je eigen mening, dan geloof je er ook niet echt in."

"Hé, een interessante gedachte." En na enige ogenblikken stilte hief ze plotseling, met pretlichtjes in haar ogen, het glas en zei: "Nou, op onze gemeenschappelijke kennis dan."

"Over wie heb je het?" vroeg ik nog, een beetje onbenullig.

"Nou, het spook natuurlijk. Over wie anders?"

Nadat we uitgelachen waren vertelde ze dat ze van plan was in de archieven van het hoogheemraadschap te gaan zoeken naar de geschiedenis van het gemaaltje. Waarop ik toezegde zo

hier en daar eens in het dorp te informeren. We spraken af om maandagavond bij haar thuis de vorderingen van het onderzoek te bespreken. Daarna gingen we elk ons weegs.

III

Het lag voor de hand waar ik een begin moest maken met het verzamelen van informatie. Mevrouw Van der Meer, de eigenares van het miniatuurwinkeltje, was al druk aan het opruimen toen ik die zaterdagmiddag om half drie binnenstapte. Ze legde onmiddellijk alles neer en bereidde zich duidelijk voor op een langdurig gesprek. Maar toen ze hoorde dat ik meer wilde weten over de spookgeschiedenis schudde ze resoluut haar hoofd.

"Ik heb er geen problemen mee" zei ze, "van mij mag u alles weten wat ik zelf weet, al is dat niet zo veel. Maar de zaak ligt nogal gevoelig hier in het dorp. Er zijn uitgesproken voor- en tegenstanders van de spooktheorie en het gevolg is dat niemand erover wil praten. Nee, als u meer te weten wilt komen moet u het anders aanpakken."

"Hoe dan?"

"Zeg dat u geïnteresseerd bent in de geschiedenis van de streek, en vooral in stoomgemalen en zo. Dat is nogal in de mode als ik het goed begrepen heb. Ga eens praten met de oude meneer Van der Vlist. In zijn familie hebben nogal wat mensen voor het polderbestuur gewerkt. Hij is wel een beetje moeilijk in de omgang, en tamelijk doof."

Genoemde heer woonde in het laatste huis aan de oostzijde van de Dorpsstraat. Hij leek me een wat argwanend type. In ieder geval bezat hij een kolossale waakhond die mijn bezoek volstrekt niet goed keurde. Grommend, mij af en toe een blik gunnend op twee rijen vlijmscherpe tanden, stond het beest achter het hek, en ik ervoor.

Uit de steeg naast het huis klonken sloffende voetstappen op grind en een stem riep "Ja, ja melkboer, ik kom al. Eén halfvol en twee boter." Met, op het moment dat de bejaarde spreker in het zicht verscheen, als toevoeging: "Koest jij. In je hok."

Z'n bril afnemend om mij beter te kunnen bestuderen stelde hij vast: "Jij ben de melkboer helemaal niet." Hierop meende het monster dat de zaak nu heel anders was komen te liggen en begon met verdubbelde energie en een beetje schuim op de bek naar voren te kruipen. Na het beest nogmaals met enige nadruk z'n plaats te hebben gewezen opende de oude het tuinhekje.

Persoonlijk was ik met wat minder gastvrijheid ook al tevreden geweest. De gedomesticeerde hyena lag me nu vanuit zijn hok met een gluiperige blik aan te kijken. "Maak je geen illusies" zeiden de ogen, "ik grijp je, vroeger of later."

"Jongeman", voegde z'n baas er verbaal aan toe, "als je om geld komt, dat heb ik niet." En in één adem door, hoewel er ogenschijnlijk geen aanleiding toe bestond: "En koest jij!"

"Ik wou u wat vragen over het oude gemaal dat vroeger aan de vaart heeft gestaan." De vraag scheen de oude niet bepaald enthousiast te maken.

"Ik mag dan wel doof zijn", sprak hij misprijzend, "maar de hele buurt hoeft het nog niet te horen. Kom maar liever mee naar binnen."

Eenmaal in een armoedig aandoende keuken aangekomen draaide hij zich naar mij om en vroeg nogal nors: "Wat moet jij met dat oude gemaal? 't Is al honderd jaar geleden afgebroken."

"Nou kijk, dat zit zo", antwoordde ik, met moeite een innemende glimlach tevoorschijn toverend, "ik interesseer me voor oude stoommachines. En omdat ik hoorde dat uw familie er nogal mee te maken had gehad dacht ik ..."

"... ik ga die ouwe Van der Vlist maar es uithoren" viel hij me in de rede. "Maar je boft, jongeman. Zie je deze foto?"

De grote, bruine maar haarscherpe plaat aan de muur toonde een rijtje mensen die voor een stoomketel stonden. Een van hen droeg een hoed en een gestrengde snor, zodat ik hem voor ingenieur hield. Daarna volgden, kennelijk in volgorde van belangrijkheid, twee mannen met pet en een zwart lakens pak, een man met pet en een stofjas en tenslotte een man met pet en overall. De laatste had een grote kolenschop naast zich staan.

Mijn gastheer keek me triomfantelijk aan. "Da's een mooie hè? Bauer & Früh, 1845."

Mijn instinct zei me dat dit niet het moment was voor onbenulligheid. In een flits begreep ik dat dit de fabriek en het jaartal van de stoommachine moesten zijn.

"Nee maar, een echte B&F en uit hun begintijd nog wel. Dat zie je niet vaak!"

"D'r hebben er hier in de polder tien gestaan" antwoordde hij droog "en wat je bedoelt met begintijd weet ik niet, want het jaar daarop zijn ze over de kop gegaan."

Ik begreep dat het gesprek een verkeerde wending dreigde te nemen.

"Is een van de heren nog familie van u?"

"Van de heren niet nee. Maar die man met die schop, da's m'n oom Hannes."

"Aha, uw oom is daar machinist geweest?"

"Nee nee, hij was maar een gewone boerenknecht. Wel verduveld handig met machines. Hij is een jaar lang invaller geweest voor als de machinist weg moest. Niet dat ie er veel voor kreeg. Twee dubbeltjes voor elke keer dat ie opgeroepen werd. Ja, de hoge heren wisten toen ook al hoe je de arbeider kon uitzuigen. Toen ik jong was, weet je wat je toen kreeg in de week? Je zal 't niet geloven, maar ..."

"Ja ja, er is veel onrecht in de wereld" antwoordde ik haastig. "In welk jaar is deze foto genomen?"

"Weet ik veel. Achttienzoveel. Of wacht es, misschien ..."
Hij nam de lijst van de muur. Op de achterkant stond in verbleekte maar sierlijke letters geschreven "Gemaal De Onrust. 23 September 1878."

De oude man staaarde in gedachten naar het opschrift. "Dat moet dan 't jaar zijn geweest voordat ..." mompelde hij in zichzelf. En ineens weer naar mij opkijkend: "Zo jongeman. Meer kan ik je ook niet vertellen."

"Wie was de machinist toen eigenlijk?" probeerde ik nog. Maar de oude sloot zich nu helemaal af als een oester en open-

de nogal nadrukkelijk de keukendeur.

"Nou je vindt het wel jong. Ajuus."

Plotseling drong het tot me door dat het enige wat ik nu zou vinden een tot het uiterste getergde bloedhond was. In paniek keek ik om me heen. De tuin werd aan de achterkant afgesloten door een hoge heg, waar aan één kant een onregelmatig gevormd gat in zat. In twee tellen had ik het bereikt, riep over m'n schouder dat dit de kortste weg was en dook er doorheen.

Ik stond nu in een tuin waar een klein meisje in een zandbak zat te spelen.

"O dag. Ik ... ik ben een beetje bang voor die grote hond en daarom kom ik maar even hierlangs."

Ze haalde haar schouderjes op. "Bello is lief. Oom Cor is niet lief."

"Nee? Nou, doe Bello de groeten maar van me. Doe!"

Haastig baande ik me door de steeg van de achterburen een weg naar buiten. Aan de geluiden achter me te oordelen had Bello mijn lafhartige aftocht ontdekt.

Ik stond nu in een straatje dat ik nog niet eerder had opgemerkt. Het was eigenlijk meer een voetpad, waaraan drie nieuwbouwhuizen lagen. In de tuin van het huis dat het verst van mij vandaan was stond een groot model van een molen. Geïnteresseerd liep ik er naar toe.

Het was een met veel zorg uitgevoerd model, schaal een op tien schat ik. Een watermolen. Speciaal om ruimte te bieden aan het scheprad was een klein stukje sloot gegraven in de tuin. Ik bewonderde de nauwkeurige uitvoering en de zorgvuldigheid waarmee het model kennelijk onderhouden werd.

Een naambord bovenaan de kap droeg als opschrift "De Vlijt, 1770."

"Vindt u hem mooi?" Een man van een jaar of veertig was achterom komen lopen en beleefde kennelijk genoeg aan mijn bewondering voor het model.

"Hij is prachtig" zei ik, "De bouwer moet er met heel veel

toewijding aan gewerkt hebben."

"Dat heeft hij" antwoordde de ander. "Hij was mijn overgrootvader. Moet helemaal gek van molens zijn geweest. Dit model heeft hij gebouwd in 1877; het is dus ruimschoots antiek."

"Dan is het perfect onderhouden. Hoe krijgt u dat voor elkaar, zo in weer en wind?"

Hij lachte. "Dat is minder moeilijk dan het lijkt. 's Zomers staat hij een maand of vier, vijf buiten en 's winters heb ik hem in de garage. Ruim tijd dus voor onderhoud."

Ik tuurde door een van de kleine raampjes. Een dikke houten as liep vanuit de kap naar beneden en was daar bevestigd aan een houten tandrad. Het model moest echt kunnen draaien, of had dat in ieder geval gekund.

"Was het voorbeeld een bestaande molen?"

De man knikte. Hij heeft bestaan. M'n overgrootvader moet hem als kleine jongen gezien hebben. Het schijnt dat hij er toen wat tekeningen van gemaakt heeft. Maar bij het bouwen moet ie toch grotendeels op z'n geheugen hebben vertrouwd, want de echte molen is in 1845 afgebroken."

"Een ondernemend man."

"Ja, dat schijnt hij wel geweest te zijn. Een echte levensgenieter. Jammer genoeg heeft hij van dit werkstuk niet lang meer kunnen genieten, want hij overleed twee jaar later na een ongeval. Op de plek waar de molen gestaan had. Een triest verhaal."

"Waar hééft de echte molen eigenlijk gestaan?"

Het kan verbeelding zijn geweest maar ineens leek de ander iets schichtigs te krijgen.

"O, ergens aan de vaart geloof ik. Maar ... ik was eigenlijk druk in de tuin aan het werk, dus als u 't niet erg vindt ..." Hij draaide zich om en liep in de richting van het steegje naast het huis. Daardoor werd het naambordje, naast de voordeur achter hem, zichtbaar. "Jan en Leontien Krul" stond er op.

"Aan het Oostereind soms?" riep ik hem nog achterna. Maar

die vraag scheen hij niet meer te horen.

Toen ik laat in de middag thuiskwam vond ik aan het hek van de boerderij een stuk karton, waarop met ongeoefende letters iets geschreven was.

"Laat de doden met rust opdat zij u met rust zullen laten."

Het klonk als een bijbeltekst. Ondanks de vijandige strekking ervan moest ik toegeven dat er een zekere waarheid in school. De doden hadden zich al met me bemoeid en mijn rust danig verstoord. Maar wie was er begonnen, zij of ik?"

Ik voelde me moe en triest. Het liefst was ik tegen een vertrouwde schouder in snikken uitgebarsten. Maar mijn enige gezelschap was de grijze kat en die scheen het allemaal weinig te interesseren.

Zondagmiddag. Gras, water en blauwe lucht. Ik lag op m'n rug en koesterde me in het warme zonlicht.

Ineens had ik het idee dat ik aan iets onzinnigs bezig was. Op grond van een paar vage verhalen en tot kennelijk ongenoegen van het hele dorp was ik op jacht naar een of ander onduidelijk spook. Als iemand me dat een week geleden had verteld, zou ik hem voor gek hebben verklaard.

"Wat bezielt jou in vredesnaam, Bertus Ouddorp" begon mijn linker hersenhelft. "Vroeger leek je altijd een rustig, normaal iemand. Wordt het niet eens tijd voor kritisch zelfonderzoek of zo? Je moet dat soort dingen niet laten sloffen, weet je."

"Hm, weet ik veel", zei de rechterkant. "Mag ik asjeblijft nou es één keer m'n gevoel volgen. Als ik op spokenjacht wil dan gá ik op spokenjacht."

"Maar je wilde helemaal niet meer. Dat bedacht je daarnet."

"En toch ga ik ermee door" antwoordde rechts koppig.

"Dan ben je a) gek of b) er is een andere reden."

"Ik wordt dat geanalyseer zo langzamerhand spuugzat. Ik wil helemaal geen reden."

"Kijk kijk, meneer wordt boos. Zat ik toch in de buurt."

"Ik ben helemaal niet boos. En hou nou je kop."

"Okee, jij je zin. Ik vroeg me alleen maar af of ... nou ja, ik weet niet ...of Lisette misschien wat meer invloed op je heeft dan je je realiseert."

Je kunt jezelf toch moeilijk een schop geven, maar eigenlijk had ik het graag gedaan.

IV

"Drs L.M. van Rhoon - psycholoog" stond er naast het belknopje. Het zag er zo formeel en zakelijk uit dat ik het gevoel had aan het verkeerde adres te zijn. Door de glazen deur zag ik een marmeren hal, die de toegang vormde tot het trappenhuis van het lage flatgebouw.

De stem, die een paar seconden nadat ik gebeld had uit het kleine luidsprekertje kwam, paste perfect bij het naambordje.

"Goedenavond. Komt u binnen." Het deurslot zoemde en even later stond ik in de indrukwekkende hal. Ik moest op de eerste verdieping zijn en besteeg dus de trap.

Boven zwaaide een deur open en er verscheen een vrouw die op haar beurt weer precies bij de stem en het bordje paste, zodat ik er nu zeker van was dat ik me in het adres vergist had. Ze keek me even verbouwereerd aan en schoot toen plotseling in de lach.

"O jee, wat stom. Ik verwachtte een cliënt van me te zien. Maar jij bent het natuurlijk."

Ik wilde een gevat antwoord geven maar zag er vanaf. Gevatte antwoorden pakken bij mij op kritieke momenten vaak verkeerd uit. In plaats daarvan bediende ik me van een versleten cliché.

"Goh, wat woon je hier mooi zeg. Leuk uitzicht zo over dat kanaal."

"Ja, wel aardig hè. Kom d'r in."

De huiskamer had iets ondefiniëerbaar gezelligs, zoiets van "hè ja". Misschien kwam het door het zachte, hoogpolige tapijt. Of de comfortabele stoelen om heerlijk met een boek in weg te duiken. Of de openslaande deuren die naar het balkon voerden dat door een warmrode zon beschenen werd.

Ze stelde voor om buiten te gaan zitten. Daarna verdween ze in de keuken en kwam even later terug met een blad met twee

kopjes koffie erop. Ze ging zitten en er viel een behaaglijke rust over het balkon. Een paar mussen waren in een boom aan het ruziën en hoog in de lucht zeilde een grote witte meeuw voorbij.

"Mooi hè, die avondzon" zei ze dromerig. "Het geeft me altijd een beetje een weemoedig gevoel. Net of ik hem eigenlijk achterna zou willen reizen. Heb jij dat nou ook?"

"Als jij zou gaan in ieder geval wel."

"Kun je nou nooit eens serieus zijn, Albert Ouddorp?" zei ze, met wat ze in de vorige eeuw een pruilmondje zouden hebben genoemd.

"Ik zal het proberen" antwoordde ik schuldbewust.

"Nou, begin dan maar eens met te vertellen wat je allemaal in het dorp te weten bent gekomen."

Ik deed mijn relaas, waarbij vooral de passage met de hond haar nogal amuseerde. Hoewel het nog geen Sherlock Holmes was, vond ze, had ik het er voor een beginnend speurder niet slecht afgebracht.

"Ik heb trouwens ook niet stilgezeten. Vanmiddag heb ik de archivaris van het hoogheemraadschap aan het werk gezet. Hij vond het wel leuk, geloof ik. Had nooit gedacht dat iemand die stoffige papieren echt zou willen zien. Maar hij sloeg wel door. Op een gegeven moment was ik zo'n beetje bedolven onder werktekeningen van stoomgemalen. Als je het woord "krukas" noemt ga ik gillen, het is maar dat je het weet."

"Rustig maar, mevrouw de psychologe. Ben je nog iets nuttigs te weten gekomen?"

"Zeker. In 1770 is, op de plaats waar nu het Oostereind tegen de vaart doodloopt, een watermolen gebouwd, "De Onrust". Die heeft er gestaan tot 1845, waarna hij vervangen werd door een stoomgemaaltje, dat dezelfde naam kreeg.

Van het begin af aan schijnt dat gemaal een aaneenschakeling van tegenslagen en ongelukken te hebben opgeleverd. Op de openingsdag barstte er een afsluiter, waardoor een flink gat in het dak geslagen werd. In de jaren daarna waren er voort-

durend problemen met lekkende pakkingen, een oververhitte ketel en meer van dat soort dingen. Er waren ook steeds ruzies tussen de achtereenvolgende machinisten en het polderbestuur. De eerste groep verweet de laatste een te kleine machine geïnstalleerd te hebben. Het gemaal heeft zijn naam in al die jaren wel eer aangedaan.

In 1879 volgde tenslotte de grote klap: een hevige ontploffing, waarbij iemand zwaar gewond raakte en er van de machine vrijwel niets overbleef. In de betreffende stukken werd gesproken over schadevergoedingen aan het slachtoffer, een zekere Willem Johannes Krul."

"Maar dat moet de man zijn die die modelmolen heeft gebouwd" riep ik. "De arme kerel is een paar weken later aan zijn verwondingen overleden."

"Om het verhaal even af te maken" hernam ze, "het gemaal is daarna niet meer hersteld, omdat even verderop in de polder inmiddels een grote nieuwe machine was geïnstalleerd. In 1884 is het definitief afgebroken. Maar de machinistenwoning werd nog gebruikt en is daarom blijven staan."

"Hm, die ontploffing zou ons wel eens op het goede spoor kunnen zetten. Hoe is het daarna verder gegaan met dat huis?"

"Tja, dat is een beetje vreemd. Over de periode 1880 tot 1919 hebben we meer dan vijftig verschillende huurcontracten ervan gevonden. In de jaren daarna bevat het archief geen verdere verwijzingen meer."

"Kennelijk woonde het daar niet prettig en had men er na 1919 genoeg van" merkte ik op.

Zwijgend staarden we naar de avondlucht. Er kwam een musje aanvliegen dat vlak bij Lisette op tafel ging zitten en koekkruimeltjes begon te pikken.

"Ha, daar hebben we m'n vriendje. Hoe is het met Japie?"

"Tjilp" zei Japie. Hij pakte nog een grote koekkruimel en vloog weer weg.

"Die Willem Johannes Krul, wat was dat voor iemand?" vroeg Lisette.

"Volgens z'n achterkleinzoon een vrolijke baas, die zich goed wist te vermaken."

"Dus geen tobberig, depressief type, zo'n iemand die elk probleem als een zware last met zich meesjouwt?"

"Die indruk kreeg ik beslist niet uit het verhaal van Jan Krul."

"Dan hoeven we ons over hem geen zorgen te maken."

"Je bedoelt dat hij waarschijnlijk niet de dolende ziel is, die ons de stuipen op het lijf heeft gejaagd?"

"Zoiets, al zou ik het zelf wat meer piëteitvol hebben uitgedrukt. Maar in ieder geval is ons spuurwerk nog niet klaar."

Ineens schoot me een détail te binnen dat ik eerst over het hoofd had gezien.

"Er is iets raars. De molen waarvan jij vertelde heette "De Onrust" en was gebouwd in 1770. Het model dat ik gezien heb stelt dezelfde molen voor, dat is nu wel duidelijk. Het droeg hetzelfde jaartal. Maar het heette "De Vlijt".

"Dat is helemaal niet zo raar" antwoordde ze. "Uit jouw verslag blijkt dat de mensen daar in het dorp absoluut niets met het gemaal meer te maken willen hebben. Daarbij zijn ze kennelijk zo ver gegaan, dat ze zelfs de naam op het model hebben overgeschilderd. Het is wel duidelijk dat verdere navraag in het dorp weinig zin heeft."

"Die meneer Krul, was dat een machinist?" wilde ik weten.

"Dat geloof ik niet. Het was meer een soort plaatsvervanger, een invaller. Ik had eigenlijk wel meer gegevens over de verschillende machinisten willen hebben. Maar door al die tekeningen was het inmiddels al sluitingstijd."

"Dan moeten we nog een keer terug naar dat archief."

"Zou kunnen. Maar ik wilde eerst iets anders proberen. Is het goed als ik morgenavond naar jou toe kom?"

"Het zal me een genoegen zijn" zei ik uit de grond van mijn hart. "Maar wat ben je van plan, als ik vragen mag?"

"Een kleine proefneming" zei ze een beetje geheimzinnig.

"En nou heb ik er voor vanavond genoeg van. Ander onder-

werp. Wat heb jij eigenlijk voor hobbies?"

Om kwart over zeven kwam de auto, die ik inmiddels uit duizenden zou herkennen, het kleine erf opdraaien. Dat was een van de weinige bezwaren die ik tegen Lisette koesterde: ze reed zo woest. Een diep remspoor in het grind achterlatend stopte ze voor de deur. Uit de wagen springend riep ze: "Joehoe! Ga je mee?"

Eigenlijk had ik me meer ingesteld op een rustig gesprek achter een kopje koffie. Het was maar al te duidelijk waar ze heen wilde en ik had er absoluut geen zin in. Maar je kunt in zo'n situatie een dame moeilijk alleen laten gaan. En aan de andere kant had ze iets jeugdig opgewondens over zich - een schoolmeisje dat van plan is een streek uit te halen. Bij het zien daarvan smolt mijn laatste restje weerstand en even later waren we op weg naar de ruïne.

"Ben jij er al eens in geweest?" wilde ze weten.

"Op de eerste dag dat ik hier was heb ik op het punt gestaan. Maar ... ik bedoel ..."

"Je bedoelt dat er iets was dat je tegen hield."

"Ja ... nou ja wat kan het mij ook schelen: ik was bang, doodsbang. Je hebt geloof ik geen idee wat een beklemmende sfeer er om dat huis hangt. Ik durfde gewoon niet naar binnen."

Op een meter of twintig van ons doel verwijderd beduidde ze me naast haar in het gras te komen zitten. Haar stem klonk gedempt.

"Je was bang omdat je je onbeschermd voelde. Luister, ik zal je leren hoe je jezelf tegen dit soort situaties kunt beschermen.

Sluit je ogen en bedenk dat je één geheel bent met de schepping. Al die levenskrachten zijn eigenlijk ook jouw krachten. Maar sommige ervan zijn ontspoord. Ze zwerven ongericht rond en zouden je schade kunnen berokkenen.

Stel je voor dat je bent omgeven door een soort cocon van stralend wit licht, waarin al het goede van onze wereld ver-

enigd is. Tegen zoveel energie zijn die negatieve krachten niet opgewassen. Voel je de mantel van licht die je omhult? Voel je de geweldige macht die je over jezelf hebt?"

Haar stem had bijna iets hypnotisch, hoewel ik volledig bij mijn positieven was. Ik voelde overal m'n bloed sneller stromen. Een aangename, ontspannen warmte verspreidde zich tot in de toppen van mijn vingers en tenen.

"Open dan nu je ogen en sta op."

Lisette zag er buitengewoon kalm en stralend uit. Het leek wel of er een engel naast me was neergedaald. Als we niet in de twintigste eeuw waren geweest zou ik haar als een groot tovenares hebben vereerd. Ik wilde iets zeggen, maar ze legde een vinger op haar lippen en pakte me bij de hand. Langzaam liepen we in de richting van het huis.

Tot mijn verbazing had dit niets angstaanjagends meer. De muurresten waren teruggebracht tot dode sporen uit een ver verleden.

Lisette ging door de deuropening naar binnen, bukte en raapte iets op. Ze deed het in een plastic tasje dat ze bij zich had.

"Ik heb gevonden wat ik zocht. Zullen we teruggaan?"

Als in een droom wandelde ik aan haar zijde naar de boerderij. We moeten al minstens tien minuten gezeten hebben toen het tot me doordrong dat ze iets zei.

"Hèhè, daar krijg je dorst van. Als iemand me koffie zou aanbieden zou ik geen nee zeggen."

Ik haastte me naar de keuken.

Toen de kopjes op tafel stonden had ik wel tien dingen tegelijk willen vragen. Daardoor kwam ik niet verder dan wat gestamel; het moet nogal raar geklonken hebben. Ze lachte.

De stralen van de lage zon speelden door haar blonde lokken. Ze moest al heel wat hebben meegemaakt, bedacht ik. Maar als het leven haar gezicht al getekend had, dan was het resultaat wel bijzonder geslaagd te noemen.

"Nou, zal ik voor deze keer dan behalve de antwoorden geven ook nog de vragen stellen?" Ik knikte.

"Om te beginnen bezit ik geen bovennatuurlijke krachten. Elk mens heeft zoveel macht over zichzelf. Maar de kunst is om je dat bewust te maken en ermee te leren omgaan. Dat leer je niet in één leven. Mij lukt het af en toe, maar nog veel vaker niet. En jou is het nu ook gelukt. Maar denk nu niet meteen dat je álles kunt, want dat zou je lelijk opbreken."

"Dus voorlopig nog maar even niet op het water lopen of van het dak naar beneden zweven?"

"Zo is het, lolbroek. Maar goed, ik moet toegeven dat je recht van spreken hebt. Ik heb eigenlijk best een beetje bewondering voor je. Je komt niet zo vaak mensen tegen die met dit soort dingen om kunnen gaan."

Ik voelde eenzelfde soort blijde opwinding als die dag, jaren geleden, toen ik er als klein kind voor het eerst in geslaagd was de letters van mijn naam met grote hanepoten op papier te zetten.

"De tweede vraag die je me ongetwijfeld had willen stellen is wat ik nu precies meegenomen heb en waarom." Ze viste het voorwerp uit het tasje en hield het omhoog, als een juwelier een kostbaar sieraad. Daarna legde ze het tussen ons in op tafel.

Het zicht op een oude roestige deurknop vormde een ware anticlimax.

"Jakkas, wat heb je dáár nou. Wat moet je met dat ding?"

"Dit ding, mijn beste vriend, gaat ons helpen de geschiedenis te laten herleven. Alles wat zo'n voorwerp heeft meege maakt ligt erin opgeslagen. En als je er gevoelig voor bent kun je het er als het ware weer uit lezen."

"Kán jij dat, Lisette?" vroeg ik niet zonder bewondering.

"Misschien. Als jij nou zo lief bent om nog wat te drinken voor me in te schenken dan zal ik daarna zien of ik me sterk genoeg voel om het experiment aan te durven."

Ik repte me naar de keuken. De kat zat allerzieligst buiten te miauwen en moest dus eerst binnen gelaten worden. Daarna

moest ik naar de oude koelkast in de stal, want de frisdrank die ik zocht was op. Toen ik weer terug was in de keuken hoorde ik in de huiskamer iemand mompelen.

Dat bevreesdde me, want Lisette was absoluut niet het soort mens dat in zichzelf zou praten. Een beetje ongerust ging ik de kamer binnen. Daar zat ze, achterovergeleund in haar stoel en heel bleek. Ze leek in een ondiepe slaap te zijn gevallen en een onrustige droom te hebben. Onverstaanbare woorden kwamen over haar lippen.

Plotseling richtte ze zich op, sperde haar ogen wijd open en staarde naar een punt achter mij.

"Kom eruit" gilde ze, "in godsnaam, kom hier. Hij houdt het niet idioot. Hoor dat geluid toch man. Eruit. ERUIT!"

Toen zakte ze terug in haar stoel en barstte in een enorme huilbui uit. Pas op dat moment zag ik dat ze al die tijd al de oude deurknop in haar vuist geklemd hield. In twee stappen was ik bij haar, pakte het weerzinwekkende voorwerp uit haar handen en sloeg mijn arm om haar schouders. Minutenlang bleef ze schokkend doorsnikken.

Tenslotte bedaarde ze wat. Ik reikte haar glas aan, waar ze klappertandend een paar slokken uit nam. Toen sloeg ze haar ogen naar me op.

"O, Bert, het was afschuwelijk. Ik stond naast het gemaal. De machine draaide als een bezetene, harder dan ooit gemogen had, dat hoorde je zo. De druk was veel te hoog. Elk moment kon de ketel het begeven. En die man binnen hoorde me niet, hoe hard ik ook gilde. En toen sloeg ik ineens tegen de grond. Overall was vuur en stoom. Ik wist dat de man geen schijn van kans had. En het was mijn schuld, Bert, mijn schuld!" Ze barstte opnieuw in huilen uit en liet haar hoofd tegen mijn borst vallen.

Ik ben niet zo goed in het troosten van huilende vrouwen. Ik heb de neiging om zelf mee te gaan doen. Maar ineens voelde ik een beetje van de enorme energie waar Lisette me aan het begin van de avond op gewezen had.

"Stil maar meisje, je bent veilig. Niemand geeft je de schuld ervan."

Ze kalmeerde wat en ging rechtop zitten. Ik pakte een plaid van de bank en sloeg die om haar schouders. Dankbaar keek ze me door haar tranen heen aan. Ineens schoot ze in de lach.

"Mooie psychologe ben ik. Ik weet het anderen altijd zo mooi te vertellen. En nu ben ik zelf zo labiel als een potlood op zijn punt."

"Je bent in de eerste plaats een mens met al zijn zwakke en sterke kanten. Is het niet oneindig veel mooier om een heel mens te zijn dan alleen maar een psychologe?"

"Maar vanavond ben ik wel een heel dom mens geweest. Toen jij in de keuken was pakte ik die deurknop op en begon er achteloos mee te spelen. Dat had ik nooit, nooit mogen doen. Zie je wat een geweldige lading er in sommige voorwerpen kan schuilen?"

Minutenlang zaten we, stil en elk met zijn eigen gedachten. Een paar vleermuizen fladderde in de vallende schemering voor het raam. In de verte loeide een koe met lange, treurige uithalen. De klok tikte. Het waren geluiden die de stilte alleen maar vergrootten.

"Dat was dan die onbekende machinist. Dit waren gebeurtenissen die hij doorgemaakt heeft." Haar stem klonk heel beslist. "We moeten meer van hem weten."

Ik pakte de oude deurknop en borg hem terug in het tasje waar hij uit was gekomen. Ze keek me aan met een mengsel van lichte spot en irritatie.

"Beste jongen, ik mag dan één keer in de fout gegaan zijn maar dacht je nou werkelijk dat me dat nog een keer zou gebeuren? Geen haar op m'n hoofd die erover peinst om die psychische bom nogeens te laten afgaan. Ik ben geen klein kind."

Ineens welde er uit de diepten van mijn geest een golf van woede op, versterkt door alle emoties van de laatste dagen.

"Ik ben me ook rot geschrokken weet je. Is het zo gek dat je

wat zorg hebt voor iemand om wie je geeft? Dat je niet wil dat haar god-weet-wat overkomt? Maar nee hoor, mevrouw moet zo nodig sterk en flink zijn. Moet het vooral zélf kunnen. Stel je voor dat je misschien eens een ietsie pietsie afhankelijk zou zijn van een ander! Stel je voor! Ik háát die houding van je. En haal het niet in je hoofd om iets psychologisch terug te zeggen, want ..."

Ineens schoten we allebei in een onbedaarlijke lachbui. Het onweer was overgetrokken.

"Je bent zo anders" zei Lisette. Een vredige rust had bezit genomen van de grote woonkamer. We konden elkaar bijna niet meer zien. Maar ik had nog geen zin om het licht aan te doen; sommige stemmingen verdwijnen dan meteen.

"Anders dan wie?"

"Anders dan de meeste mannen die ik in de loop van de tijd ben tegengekomen. En dat zijn er aardig wat. Ik was vroeger best knap."

Ik kon niet nalaten op te merken dat ze rustig in de tegenwoordige tijd kon spreken. Hoewel ze er niet op in ging was het duidelijk dat het compliment haar goed deed.

"De mannen die dan om je heen hangen zijn van die oppervlakkige types. Weerzinwekkend vond ik dat altijd. En de mannen die me wél interessant leken dachten doorgaans dat ik wel zo'n mooi, dom blondje zou zijn en liepen in een grote boog om me heen. In die periode heb ik me verzoend met het idee dat ik alleen mijn weg in het leven zou moeten zoeken."

"En later, toen je meer overzicht over jezelf had gekregen?"

"Het werd alleen maar erger. Ik wou steeds meer de onafhankelijke vrouw zijn die het allemaal zelf wel kon."

"Maar daar is toch niets op tegen?"

"Wel als je het te ver doordrijft, Bert. Uiteraard moet ieder mens in staat zijn om zelf zijn of haar zaken te regelen. Maar het mag niet ontaarden in een obsessie. In koste wat koste alles zelf te willen oplossen, alles alleen te willen verwerken.

Je had gelijk met wat je daarnet zei toen je zo boos werd. Ik weet het. Ik probeer het de laatste tijd ook te veranderen, maar wat je in tientallen jaren hebt opgebouwd breek je niet zo maar eventjes weer af."

"Het hoeft ook niet zo gauw. Een mens heeft tijd nodig om dingen te leren. Dat is nooit verspilde tijd, al lijkt het soms wel zo."

"Ik heb er in ieder geval door geleerd wat het verschil is tussen "alleen" en "eenzaam". Regelmatig alleen zijn vind ik nog steeds heerlijk. Maar eenzaamheid is niet goed voor een mens. Begrijp je wat ik bedoel?"

"Ik begrijp het heel goed."

Het was bijna helemaal donker geworden. Ik zou het licht nu toch echt aan moeten doen. Maar gelukkig stelde Lisette me een vraag, zodat het nog heel even kon wachten.

"Volgens mij heb jij min of meer met dezelfde problemen geworsteld. Ja hè? Hoe ga jij daar nou mee om, Bert?"

"Met net zoveel moeite als jij denk ik. De laatste jaren probeer ik steeds vaker om niet meer iemand te willen lijken. Geen maskers meer te dragen. Gewoon mezelf te laten zien. Als mensen je dan niet willen, jammer dan. Maar het leuke is dat één op de zoveel je tot je eigen verbazing wél accepteert. Soms blijft dat heel oppervlakkig. Maar de weg naar het innerlijk gaat via het oppervlak. Er is vast een chinese wijsgeer geweest die dat ooit eens gezegd heeft."

"Misschien ben je die vroeger zelf wel geweest. Maar nou een heel alledaagse vraag. Mag het licht aan?"

"Eigenlijk" dacht ik hardop "zouden we iemand moeten weten die het dorp en zijn geschiedenis redelijk goed kent maar er toch ook wat afstand van heeft."

"De dominee" antwoordde Lisette zonder aarzeling. Ik keek haar verrast aan.

"Hm, niet eens zo'n gek idee. Hoe kom je daar zo snel op?"

"M'n vorige leven, weet je nog wel."

"O ja. Maar waarom dan niet de pastoor?"

"Omdat het hele dorp protestant is, slimmerd."

Daar was weinig tegen in te brengen. Ik beloofde hem de volgende dag te bellen voor een afspraak. Lisette keek op haar horloge.

"Half tien. Ik heb het gevoel of het twee uur in de nacht is. Het was me het avondje wel. Ik ga je maar weer eens verlaten."

Toen we bij de voordeur waren zei ik: "Lisette, mag ik je wat vragen?"

"Natuurlijk. Ik kan altijd nee zeggen."

"Zou je wat rustiger willen rijden? Als je zo doorgaat krijg je nogeens een ongeluk."

Ze keek strak voor zich uit. "Dat maak ik nog altijd zelf uit. Ik ben oud en wijs genoeg."

En zich plotseling met een allerliefst glimlachje naar me omdraaiend: "Maar als een goede vriend het vraagt maakt het natuurlijk wel verschil."

"Pestkop" riep ik haar achterna. Maar ze was al ingestapt en even later zag ik haar heel rustig aan het eerste bochtje beginnen.

V

Dominees horen van middelbare leeftijd te zijn en een streepjespak te dragen. Ik was dan ook niet weinig verbaasd toen een man van achterin de twintig met een spijkerbroek opendeed en vertelde dat hij dominee Rietveld was. We stelden ons voor.

"Ah, u bent die meneer die gisteren belde. Komt u binnen."

Hij ging ons voor naar een ruime studeerkamer en bood ons een stoel aan.

"Wat kan ik voor u doen?"

"Gelooft u in spoken?" vroeg Lisette zonder omhaal. Ik had liever gehad dat ze met wat meer omwegen op haar doel was afgegaan. Hij keek een beetje onthutst en schoot toen in de lach.

"Het is geen onderdeel van de officiële geloofsleer, voor zover ik me herinner."

Maar ze liet zich niet zo gauw uit het veld slaan.

"Ik vraag het u ook niet in uw functie van dominee, maar als privépersoon."

"Waarom wilt u dat weten?" begon hij voorzichtig.

Ik had het gevoel dat we zo niet erg op zouden schieten. Lisette en hij mochten elkaar niet, dat was duidelijk. Ik zei dat het misschien nuttig was om een kleine toelichting te geven en vertelde dat we probeerden uit te zoeken wat er nou eigenlijk aan de hand was met de ruïne aan het Oostereind.

"O, Het Gemaal. U bent toch niet van de pers, hoop ik?"

Ik verzekerde dat dat niet zo was en dat onze belangstelling een zuiver privékarakter had.

"De zaak is hier in de buurt nogal eh ... omstreden, ziet u. Persoonlijk zou ik er liever niet in betrokken worden."

"Zegt deze spreuk u iets?" Lisette sprak met een stem die zó van de preekstoel zou kunnen komen. "Laat de doden met rust

opdat zij u met rust zullen laten."

Hij reageerde verrast. "Dat zei mijn voorganger vaak. Hij moest niets hebben van alles wat naar occultisme riekte. Werk van de duivel, u kent dat wel. Hoe komt u dáár zo bij?"

"Ik vond die tekst aan het hek van mijn tijdelijke woning hangen" antwoordde ik.

"Hm. Anonieme waarschuwingen. Dat is niet zo netjes. Ik zal het er zondag eens over hebben, zonder namen te noemen natuurlijk. U heeft de bevolking kennelijk flink tegen u in het harnas gejaagd."

"Ik heb alleen maar geïnformeerd naar de geschiedenis van gemaal "De Onrust". Wie de laatste machinist is geweest en zo."

Hij stiet een kort lachje uit. "Ja, dat maakt een boel duidelijk. U weet zeker wel van het ongeluk dat daar in de vorige eeuw is gebeurd? Een nare geschiedenis, als ik het wel heb. Er bestaan vreemde verhalen over die machinist. Het fijne weet ik er niet van, want lang voor mijn komst hier hebben eerdere dominees de bevolking min of meer verboden er nog over te praten."

"Wat voor vreemde verhalen? Spookverhalen?" opperde Lisette. Ik had de neiging krachtig op haar tenen te trappen, maar zag er toch maar vanaf. In plaats daarvan nam ik de leiding van het gesprek weer over.

"We willen eigenlijk alleen maar wat meer weten over de mensen die in die periode bij het gemaal betrokken waren. Kunt u daar misschien iets van achterhalen?"

Hij dacht even na. "Ik zou natuurlijk de kerkelijke registers van toen kunnen doorbladeren. Ze moeten hier nog ergens op zolder staan. Als u even geduld heeft, zal ik ze halen."

Toen we hem de trap op hoorden lopen keek ik Lisette doordringend aan. "Héb je iets tegen die man?"

"Ach, ik heb gewoon iets tegen dominees. Weten altijd alles beter. En ik kreeg toch geen zinnig antwoord van hem?"

"Misschien, met een beetje meer takt ..." grinnikte ik, "tegen

mij was ie best aardig."

"Nou, maak jij het dan verder maar af, dan kan er niets meer mis gaan" zei ze een beetje verongelijkt. Ik wilde nog wat terugzeggen maar de dominee kwam binnen met een paar lijvige en vooral stoffige boekwerken.

Hij zat een poosje te bladeren, hier en daar wat lezend. Ineens slaakte hij een verraste uitroep en viste een stapeltje papieren tussen de bladzijden vandaan.

"Dit zijn aantekeningen die een verre voorganger van mij heeft gemaakt over het geval. Eigenlijk mag ik u daar niets over vertellen. Maar na meer dan honderd jaar ... Beloofd u er verder met niemand over te praten?"

Nadat ik hem van mijn discretie verzekerd had ging hij verder.

"In 1872 werd een zekere Pieter Martinus Verlaat aangesteld als machinist van het gemaal "De Onrust". Met zijn vrouw betrok hij de dienstwoning.

Het nog jonge echtpaar heeft weinig geluk gekend; de vrouw was vaak ziek. In februari 1878 overleed ze aan een zware longontsteking. Het was een flinke slag voor Pieter. Bovendien had hij voortdurend problemen met het polderbestuur. Ze verweten de machinist dat hij zijn werk verwaarloosde en dat de bemaling nogal te wensen overliet. Maar volgens Pieter was de capaciteit van de machine onvoldoende; dat stemde trouwens overeen met klachten van vorige machinisten.

In de periode '78-'79 hebben er regelmatig invallers op het gemaal gewerkt. Pieter Verlaat schijnt toen nogal vaak ziek te zijn geweest. Hij was trouwens ook regelmatig in het dorpscafé te vinden, hoewel hier nadrukkelijk wordt vermeld dat hij zelden alcohol gebruikte.

Op 27 augustus 1879 had Pieter het werk overgelaten aan een boerenknecht uit de buurt, Willem Johannes Krul. Die moet een bedieningsfout hebben gemaakt, want toen Pieter 's avonds laat terugkeerde zag hij onmiddellijk dat er iets mis

was. De machine maakte veel te veel toeren; de keteldruk moest tot ver boven de rode streep zijn opgelopen. Voordat het hem lukte Willem Krul te waarschuwen zag hij de boel voor zijn ogen ontploffen. Willem was zwaar gewond en overleed twee weken later.

Op 15 september van dat jaar, zo staat hier nog, benam Pieter Martinus Verlaat zichzelf het leven."

Lisette zag erg bleek. Ik legde mijn hand op de hare. Ze voelde koud en klam aan.

Ook dominee Rietveld was nogal onder de indruk.

"Een trieste geschiedenis" mompelde hij een beetje schor, "al is het dan lang geleden." En ons aankijkend: "Wat wilt u eigenlijk met deze gegevens?"

"Zorgen dat de doden rust krijgen" zei Lisette vermoeid, "opdat ook wij rust zullen krijgen."

De zon stond al laag toen we bij de boerderij terug kwamen.

"Nou, dan begint nu de laatste fase." Ze probeerde iets opgewekts in haar stem te leggen maar dat lukte niet erg. De grauwe gelaatskleur en de dodelijk vermoeide oogopslag spraken duidelijke taal.

"Lieve Lisette, wat zou je ervan vinden om eerst eens een paar dagen uit te rusten? Gewoon alles even uit je hoofd zetten? En daarna beslissen we dan wat we verder doen."

Beslist schudde ze haar hoofd. "Dat kan ik niet, Bert."

"Maar waarom niet? Waarom ben je toch zo streng voor jezelf? Waarom jaag je jezelf toch zo op?"

"Dat is het niet. Ik begrijp wel dat je dat denkt; ik ben meestal niet zo gemakkelijk voor mezelf. Maar dit - dit is wat anders. Ik kan het niet goed uitleggen. Ergens heel diep in me is er iets dat zegt dat ik het werk moet afmaken. Nu."

Ze stond op en begon rusteloos heen en weer te lopen. Haar ogen keken in de verte, of eigenlijk keken ze naar niets.

"Je lijkt zo ver weg ... zo anders. Lisette! Hoor je me?"

"Laten we gaan."

De toon van haar stem sloot elke vorm van tegenspraak uit. Ik had het gevoel dat mijn keel dichtgeknepen werd. Mijn benen voelden loodzwaar aan. Met moeite volgde ik haar.

Daar lag de ruïne al. Ze liep er met vaste tred op af, met de onverstoorbaarheid van een slaapwandelaar. Bij de deuropening hield ze even stil. Toen ging ze naar binnen, zonder naar mij om te kijken.

Ik had geen tijd meer om me af te schermen tegen de negatieve krachten, zoals ze me geleerd had. Ik was bang, doodsbang. Toch moet, achteraf gezien, mijn bezorgdheid om haar sterker zijn geweest dan de angst. Ook ik ging naar binnen.

Ze liep een paar maal het vertrek, of wat daarvan over was, op en neer. Toen stond ze stil bij het venster aan de achterzijde, dat uitzag op de plek waar eens het gemaal moest hebben gestaan. Ze leunde op de vensterbank met haar hoofd steunend op haar handen. Minutenlang bleef ze staan.

Het was me onmogelijk om een woord uit te brengen. De hele situatie deed me denken aan een afschuwelijke droom die ik lang geleden eens had gehad.

Nu stond ze weer op. Ze deed een paar passen naar het midden van het vertrek. Haar lippen bewogen. Eerst waren de klanken onverstaanbaar maar geleidelijk aan lukte het me er wat van op te vangen.

"Dit heeft ... geen ... zin." Haar stem klonk zwak en vreemd. Lager, zou ik zeggen.

"Geen zin meer ... Dit ... is ..."

Ineens viel me op dat ze iets in haar hand hield. Het was een doosje. Ze schoof het open. De hand met het doosje erin ging omhoog.

Plotseling drong tot me door wat er hier gebeurde. Het doosje was gevuld met tabletten.

"Lisette!" gilde ik. Ik sprong naar voren en greep haar hand.

Er kwam geen enkele reactie. De hand zette haar weg voort met een onnatuurlijk grote kracht. Het lukte me niet haar tegen te houden.

"In godsnaam, Lisette! Hou op! Hou op zeg ik!"

Het was alsof ik tegen een filmbeeld praatte. Langzaam schudde ze een stuk of wat tabletten uit het doosje en bracht ze in de richting van haar mond. Opnieuw probeerde ik haar tegen te houden. Ik had net zo goed kunnen proberen een lokomotief te stoppen.

Radeloos tolden mijn gedachten door elkaar. Ineens kreeg ik een ingeving.

"Pieter! Pieter Verlaat! Luister naar me!"

Wat mijn fysieke kracht niet was gelukt, werd nu door mijn woorden bereikt. De hand stond stil. Ze keek me aan.

"Het ... heeft geen ... zin meer. Dit is ... het einde."

"Waarom, Pieter? Waarom?"

"Leven ... mislukking ... mijn schuld."

"Wat is jouw schuld?"

"De machine ... veiligheidsklep. Verzwaard .. moest wel. Had Willem zo niet ... mogen laten werken."

"Je hébt geen schuld. Je was jezelf niet. Je vrouw was gestorven. En je werd voortdurend onder druk gezet om met een te lichte machine het werk te doen. Dat houdt geen mens vol, Pieter."

De hand ontspande. Het doosje viel op de grond, waarbij de tabletten alle kanten opvlogen. Ik voelde tranen over mijn wangen lopen.

"Laat deze aarde toch los, Pieter. Waarom houd je jezelf hier nog langer gevangen? Dát heeft geen zin. Wees vrij. Vrij om je ontwikkeling te volgen. Ga in vrede, Pieter Verlaat."

De mens voor me ontspande. Ik was juist op tijd om het slappe lichaam op te vangen. Zo zaten we op de grond, Lisette tegen mij aangeleund. Ze voelde klam aan en haalde zwaar adem.

Na enkele minuten opende ze haar ogen. Haar stem klonk zwak.

"Ben jij daar, Bert?"

"Ja, Lisette. Is alles in orde met je?"

"Ik geloof het wel. Met mij. En met Pieter. Hij is hier niet meer. Hij heeft eindelijk zijn weg gevonden."

Ze leunde zwaar op me toen we terug liepen. Het arme kind moest aan het eind van haar krachten zijn.

"Ik slaap vannacht hier op de bank" besliste ik, "en jij boven in bed, en wel nu meteen."

Haar ogen hadden iets zachts en liefdevols. Ze drukte een kus op mijn voorhoofd. "Welterusten, Bertie."

Dit, begreep ik ineens, zou weleens het begin kunnen zijn van de hechte vriendschap waar je altijd naar gezocht hebt.

Ik had allang ontbeten toen ze beneden kwam. Ze zag er nog moe en versuft uit, maar de normale kleur van haar gezicht was gelukkig terug. Ik haastte me om een stoel bij te schuiven en verse thee te zetten.

Zwijgend at ze een broodje. Het was duidelijk dat haar iets dwars zat.

"Ik ben een ontzettende kluns, Bert" zei ze ineens.

"Ach kom. Je weet wel beter. Wat je gisteren hebt gedaan verdient een andere beoordeling."

"Ik vind het wel lief van je maar het is gewoon niet waar. Als je je bezighoudt met het soort zaken als wij gisteren deden dan moet je wat elementaire voorzorgen nemen. En een daarvan is: geen gevaarlijke spullen bij je. Ik had moeten bedenken dat die pijnstillers die de tandarts me vorige week had voorgeschreven nog in mijn zak zaten. Als jij er niet was geweest dan had ik het niet na kunnen vertellen."

"Maar ik was er wél. En wie had me ook alweer gevraagd om te helpen?"

Ze lachte. "Okee. Daar kan ik niet tegenop."

Na het eten zei Lisette: "Ik wil er nog één keer kijken. Samen met jou."

Op ons gemak wandelden we de korte weg die we die week al zo vaak afgelegd hadden. Bij de ruïne stond iemand. Het was

de oude boer die naast me woonde. Hij groette ons kort. Z'n houding had iets schichtigs, iets schuldbevusts bijna.

"D'r zitten hier vogels" bromde hij, "dat heb ik nog nooit gezien."

"En er groeien madeliefjes" vulde Lisette aan, "ze moeten vanmorgen uitgekomen zijn."

"Ik weet niet wat jullie hebben uitgevoerd, maar op de een of andere manier is het hier veranderd."

"De doden hebben eindelijk rust" zei Lisette zacht, "zodat wij allen nu ook rust zullen hebben."

De oude man boog het hoofd. Zijn stem klonk wat schor.

"Ik ben bang dat ik jullie wat te bekennen heb. Dat karton met die tekst erop, dat heeft mijn zoon bij je opgehangen. Het was mijn idee. Het spijt me oprecht."

"Het is wel goed", antwoordde ik. "U was hier in de buurt echt niet de enige die bezwaar had tegen onze bemoeienis."

"Jarenlang heeft de oude dominee ons voorgehouden dat we deze plek en zijn geschiedenis moesten mijden. Dat de ziel die daar verbleef zich in dienst had gesteld van de duivel zelf. Maar hij had ongelijk. Jullie hebt me overtuigd."

Ik zag dat Lisette wat terug wilde zeggen. In een plotselinge ingeving sloeg ik mijn arm om haar schouders. Ze keek me verrast aan.

"Je wilde zeker net zeggen dat hij met een heleboel andere dingen vast wél gelijk heeft gehad" zei ik op m'n allerliefste toon tegen haar.

"Eh ja", lachte ze, "Ja, daar kwam het wel zo ongeveer op neer geloof ik."

Ik zette twee kopjes op de tuintafel voor het huis. Lisette rekte zich behaaglijk uit. De boerderijkat, aangetrokken door de ontspannen sfeer, sprong op haar schoot. Ze aaide het dier zonder er met haar gedachten bij te zijn.

"Het leven hangt soms van toevalligheden aan elkaar, Bert. Ga nou 's na: jij wordt tot je verbazing gevraagd op een af-

gelegen boerderij te passen. Ik word op de verjaardag van een vage kennis uitgenodigd, verdwaal en kom vast te zitten op die bewuste plek. Ik beland vervolgens bij jouw huis en dan blijkt je, net als ik, open te staan voor dingen waar de meeste mensen hun schouders over ophalen. En dankzij al die feitjes slagen we erin een medemens weer op weg te helpen. En tenslotte heb ik er ook nog een goeie vriend bij."

"En ik een vriendin" vulde ik aan. "Weet je, soms vraag ik me weleens af of je een reeks gebeurtenissen als deze nog wel echt toeval kunt noemen. Zou het niet veel eenvoudiger zijn om toe te geven dat er een plan aan ten grondslag lijkt te liggen? Een plan dat zich diep in onszelf heeft gevormd? Of anders misschien, zoals de dominee waarschijnlijk zou zeggen ..."

"Bert Ouddorp! Als er dadelijk iemand heel hard op je tenen trapt dan ben ik dat!" Ze probeerde boos te kijken.

"Okee. We zullen het stichtelijke gedeelte laten zitten."

"Dat is je geraden."

"En toch" zei ik even later, "is het jammer."

"Wat is er jammer, dat je geen bijbelteksten mag misbruiken?"

"Nee, dat ons werk afgelopen is. We vormden zo'n goed team samen. Ik zie al reikhalzend uit naar het volgende mysterie."

"Dank je, ik even niet" lachte ze. "Maar zo'n perfect team moet toch méér kunnen dan alleen op spoken jagen?"

*Kees Niestadt
Oktober 1992*